

3. The fifth round mutual evaluation report on Ukraine was adopted by the MONEYVAL Committee at its 55th Plenary Session (Strasbourg, 5-7 December 2017) [Electronic resource]. 217 p. Available at: <https://rm.coe.int/fifth-round-mutualevaluation-report-on-ukraine/1680782396>.

4. Egmont Group (2019) (Official web-site). Available at: <https://egmontgroup.org/> (date of access: 22.11.2019)

5. Egmont Group (2019) ECOFEL - Brief Introduction. (Official web-site). Available at: <https://egmontgroup.org/en/content/ecofel-brief-introduction> (date of access: 22.11.2019).

6. Egmont Group (2018) Annual Report (2017/2018). Available at: https://egmontgroup.org/sites/default/files/filedepot/EGAR_2017-2018/EGAR-2018-Annual-Report-Digital.pdf

7. The State Financial Monitoring (2019) (Official web-site). Available at: http://sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=65&lang=en (date of access: 22.11.2019).

Косиця Ольга Олексіївна, доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ВИКРИВАЧІВ В УКРАЇНІ

Необхідність комплексного правового регулювання захисту прав викривачів обумовлюється євроінтеграційним вектором розвитку України та пріоритетом захисту прав і свобод людини та громадянина в суспільстві.

Згідно Закону України «Про запобігання корупції» в поточній редакції станом на 18.10.2019 р. викривачем - є особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, повідомляє про порушення відповідно до вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою (ч. 1 ст. 53) [1]. Викривачем згідно Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції від 17 жовтня 2019 р. № 198-ІХ (вступає в дію 01.01.2020) [2] є фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Поняття викривач в чинному законодавстві обмежується корупційною сферою та суперечить положенням Директиви

Європейського Парламенту та Союзу про захист осіб, які повідомляють про будь-яке порушення законодавства Союзу 2019 р [3], Рекомендаціям Ради Європи про захист викривачів 2014 р [4] та практиці Європейського суду з прав людини з питань захисту прав викривачів. Тому доцільно не обмежувати діяльність викривача лише корупційною сферою, та вважати **викривачем** особу, яка, ґрунтуючись на принципі добросовісності, добровільно повідомляє (у межах відповідної організації або до правоохоронного органу) або публічно оприлюднює достовірну інформацію про правопорушення, загрозу або шкоду суспільним інтересам, що отримана ним в ході трудової або службової діяльності.

Під **викривачем у сфері корупції** пропонуємо розуміти особу, яка, ґрунтуючись на принципі добросовісності, за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, добровільно повідомляє про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», які стали їй відомі в результаті проходження публічної служби, а також трудової, господарської та громадської діяльності як в приватному, так і публічному секторах [5, с. 26].

Розуміння поняття викривач якнайбільш повно розкривається через принципи викривання. Утворюючи головний зміст права, юридичні принципи перебирають на себе всі його властивості і функції. А це означає, що: а) вони нормативно-регулятивні, всезагальні, обов'язкові, об'єктивно-зумовлені, історичні й ідейно-політичні категорії; б) їх соціальною функцією є регулювання й охорона суспільних відносин; в) вони є самостійною юридичною категорією, тобто мають відокремлюючі ознаки від усіх інших [6, с. 43]. Доцільно виділити **принципи**, на яких ґрунтується викривання, а саме: добросовісність; добросовісність; достовірність; добровільність; обґрунтованість [5, с. 26]. Принцип добросовісності проявляється у наступному: виконання морального обов'язку особистості перед іншими особами та суспільством; відсутність будь-якого обману; відсутність умислу завдання шкоди іншій особі; розуміння відповідальності за свій вчинок. Виходячи з принципів викривання і формується поняття викривача та засади його діяльності.

У ст. 53³ «Права та гарантії захисту викривача» Закону [2] зазначено, що права викривача виникають з моменту повідомлення інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону. В цій же статті міститься перелік прав викривачів. Одним із прав є: 1) бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені цим Законом. Однак Законом не визначено перелік обов'язків викривачів. Про які, в такому випадку, обов'язки йдеться в означеній нормі Закону незрозуміло.

У ст. 53⁸ «Юридична відповідальність викривача» Закону [2] визначено, за що викривач не несе юридичної відповідальності, в яких випадках звільняється від цивільно-правової відповідальності тощо. Нормами закону не встановлено відповідальність недобросовісним

викривачам, а саме не встановлено, до якої відповідальності може бути притягнуто викривача, в якому випадку, підстави, санкції.

Пропонуємо також доповнити опитувальний лист, що міститься у Методичних рекомендаціях щодо організації роботи з повідомленнями про корупцію, внесеними викривачами (затверджене рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 6 липня 2017 р. № 286) [7] інформацією про відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину з посиланнями на статтю законодавства з обов'язковим зазначенням санкцій (ст. 383 КК України).

У ст. 53 також визначено, що у разі підтвердження викладеної у повідомленні інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону керівник відповідного органу вживає заходів щодо припинення виявленого порушення, усунення його наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності, а у випадках виявлення ознак кримінального або адміністративного правопорушення також інформує спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції. Однак, законом не передбачено відповідальність посадових осіб, уповноваженої особи, керівника, зокрема, за не розгляд повідомлень від викривача.

Одним з найбільш дискусійних питань є матеріальне заохочення викривачів, передбачена ст. 53⁷ Закону [2]. Вважається, що платне інформування про будь-які злочини, а не тільки про корупцію, є найефективнішим способом її подолати. Заохочення викривачів як якісний спосіб впливу на суспільні відносини, пов'язані із запобіганням та боротьбою з корупцією, є відображенням соціально-економічних, політичних, духовних й інших потреб суспільства. Враховуючи, що ми пропонуємо не обмежувати викривання лише корупційною сферою постає питання заохочення інших викривачів. До того ж не зрозуміло чим керувались законодавці, коли встановлювали, що винагорода в розмірі 10 % буде застосовуватись лише, коли предмет злочину або збитки державі перевищують 10 млн грн. Якщо вже заохочувати, то всіх. І наостанок, встановлений механізм заохочення містить корупціогенні фактори, адже є вірогідність, що така норма може створювати передумови для корупційних ризиків та службових зловживань з боку відповідних посадових осіб. Викривання правопорушень слід скоріше розглядати як відповідальний вчинок на суспільне благо, моральний обов'язок та право людини, яке охороняється законом.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-УП. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
2. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції: Закону України від 17 жовтня 2019 р. № 198-К. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/198-IX>.

3. European Parliament legislative resolution of 16 April 2019 on the proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the protection of persons reporting on breaches of Union law. URL: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0366_EN.html?redirect#BKMD-11.

4. Protection of Whistleblowers. Recommendation CM/Rec (2014) 7 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 30 April 2014: Documents and Publications Production Department (SPDP), Council of Europe, 2014. 43 p. URL: <https://rm.coe.int/16807096c7>.

5. Косиця О. О. Інститут викривачів в Україні: адміністративно - правовий аспект: монографія. Київ: Видавництво Людмила, 2019. 356 с.

6. Колодій А.М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. [Альманах права](#). 2012. С. 40-44.

7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації роботи із повідомленнями про корупцію, внесеними викривачами: Рішення НАЗК від 6 липня 2017 р. № 286. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0286884-17>.

Крижна Валентина Володимирівна,
старший науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем протидії злочинності
ННІ № 1 Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС У ПРОТИДІІ КОРУПЦІЇ

На сучасному етапі суспільного розвитку корупція стає серйозним стримуючим фактором, що значно уповільнює соціальні, економічні та політичні трансформації. Нині в Україні корупцію називають однією з найбільш суттєвих загроз національній безпеці. В українському суспільстві чітко усвідомлюється неможливість досягнення мети сталого розвитку, впровадження європейських стандартів життя та виходу на провідні позиції у світі без використання ефективних механізмів протидії корупції.

Наразі не існує жодної держави, цілком позбавленої корупції. Проте в розвинених демократичних країнах сформована атмосфера нетерпимості відносно цього ганебного і небезпечного явища. У всіх без винятку випадках такого результату вдалося досягти завдяки розробці й успішній реалізації комплексу нормативно-правових та інституційних заходів у рамках державної антикорупційної політики.

В Україні протягом усіх років незалежності триває процес розробки та реалізації державної антикорупційної політики, який втілюється в ухвалення антикорупційних законів, відповідних концепцій та стратегій, а також прийняття державних програм щодо їх виконання. Однак із року в рік рівень корупції в українському